

Op zoek naar duurzame kwaliteit van leven

CHRISTIAAN HOGENHUIS

EN DAVID RENKEMA

De kern van duurzaamheid is dat de aarde het erfgoed is van de mensheid, dat goed moet worden overgedragen aan toekomstige generaties. We moeten ons erop bezinnen hoe wij de aarde en samenleving aan toekomstige generaties willen overdragen. Voor duurzaamheidsbeleid is er weliswaar nog steeds voldoende draagvlak, maar voor daadwerkelijke stappen is het draagvlak nog maar mondjesmaat. Duidelijk moet worden gemaakt dat de inzet voor een leefbare samenleving later, ook de kwaliteit van het leven nú groter maakt. Solidariteit met toekomstige generaties kan samengaan met meer kwaliteit van leven hier en nu en hoeft niet te leiden tot soberheid en somberheid.

DAVID RENKEMA EN CHRISTIAAN HOGENHUIS

Een veelheid aan betekenissen

Het is al vaak gesteld: het begrip duurzaamheid heeft een complexe en verwarrende geschiedenis. Terwijl het begrip duurzaamheid – na een ‘prehistorie’ in de wereld van bosbeheer – in 1972 werd geïntroduceerd in de context van de wereldwijde bezorgdheid over milieu, ontwikkeling en economische groei, werden in 1989 al zo’n zestig verschillende omschrijvingen genoteerd.¹ De kern van het duurzaamheidsbegrip die zich geleidelijk in de discussie heeft afgetekend, is de idee dat de aarde én de samenleving erfgoed van de mensheid zijn dat goed moet worden overgedragen aan toekomstige generaties². Duurzaamheid wordt daarmee vooral een zaak van *rechtvaardigheid tussen generaties*. In dat kader past ook het begrip *rentmeesterschap* zoals dat onder andere door het CDA werd en wordt gehanteerd.³

Het is nauwelijks verwonderlijk dat naast de vraag van gerechtigheid tussen generaties, de vraag naar *rechtvaardigheid* binnen de bestaande generatie gesteld wordt: met name rechtvaardigheid tussen geïndustrialiseerde landen en ontwikkelingslanden. Onder andere om tegemoet te komen aan de terechte wensen van ontwikkeling in niet-geïndustrialiseerde landen, werd eind jaren 70 het begrip *duurzame ontwikkeling* geïntroduceerd.⁴ Een andere reden hiervoor was dat men zich ervan bewust was geworden dat niet alleen welvaart tot aantasting van natuur en milieu kan leiden, maar ook armoede. Bovendien kwam dit begrip tegemoet aan de eis van partijen in geïndustrialiseerde landen aan het belang van economische groei vast te houden. Gezien de onduidelijkheid over zowel het begrip duurzaam-

**Zijn de begrippen
duurzaamheid en
duurzame ontwik-
keling onbruikbare
containerbegrip-
pen?**

heid als het begrip ontwikkeling⁵, zal het duidelijk zijn dat met de lancering van het begrip duurzame ontwikkeling in het mondiale circuit van milieu en ontwikkeling de betekenisproblemen rond duurzaamheid zich nog eens vergrootten. Zijn de begrippen duurzaamheid en duurzame ontwikkeling vanwege deze veelheid aan betekenissen onbruikbare containerbegrippen? Wij menen van niet. Juist het wat diffuse karakter van de begrippen heeft ervoor gezorgd dat er internationaal en in brede kring een zekere consensus ontstond dat er 'iets' aan het milieu gedaan moest worden en dat de belangen van mensen in het zuiden daarbij serieuze aandacht behoeften. Voor het praktische beleid is die vaagheid echter niet hanteerbaar en om burgers daadwerkelijk in beweging te krijgen uiteindelijk te weinig motiverend. Voor het een is een concretere en meer zakelijke, voor het andere een meer beeldende uitwerking nodig. Die twee eisen lijken moeilijk te verzoenen. Toch hebben beide polen elkaar nodig. Zonder motiverende beelden geen draagvlak en daarmee geen effectief, uitvoerbaar beleid. En zonder effectief beleid geen concrete resultaten, zodat eventueel draagvlak verloren zal gaan. Bovendien blijkt voor zowel een zinvolle zakelijke, beleidsmatige, als voor een beeldende uitwerking van duurzaamheid, een diepgaande bezinning nodig op wat men van doorslaggevend belang acht voor menswaardig leven.

Bezinning op menswaardig leven en samenleven

Voor een meer beeldende uitwerking van duurzaamheid is het nodig dat wij ons een voorstelling maken van wat een duurzame samenleving kan inhouden. Dit is onvermijdelijk een veelomvattend normatief vraagstuk.⁶ Ook als men duurzaamheid *als begrip* tot ecologische aspecten beperkt, stuit men er hoe dan ook op dat voor het realiseren van ecologische duurzaamheid sociale, culturele, economische en technologische voorwaarden vervuld moeten zijn en dat men de gewenste milieukwaliteit moet afwegen tegen andere, sociale, culturele, politieke, technische en economische kwaliteitseisen aan het leven en samenleven. En of men duurzaamheid als begrip nu wel of niet beperkt tot het voorzien in basisbehoeften, men kan er niet omheen dat menswaardig leven meer inhoudt dan bevrediging van basisbehoeften, welke dat dan ook zijn. In hoeverre past het bovendien bij menswaardig leven dat de natuur op zichzelf beschermwaardig wordt geacht, los van het directe praktische belang ervan voor mensen? Een meer beeldende uitwerking van duurzaamheid vergt kennelijk een uitgebreide en diepgaande bezinning op wat van doorslaggevend belang is voor menswaardig leven en samenleven. Tegelijk maakt het voorgaande duidelijk dat voor het ontwikkelen van *zinvolle* concrete indicatoren voor beleid gericht op duurzaamheid deze brede bezinning eveneens noodzakelijk is.

Hierbij doet zich wel een probleem voor. Duurzaamheid is in de eerste plaats een vraag van rechtvaardige verdeling tussen generaties. Het gaat om de vraag hoe wij de aarde en de samenleving willen of moeten nalaten voor toekomstige genera-

ties. Als men tegelijk erkent dat het daarbij niet alleen kan gaan om basisbehoeften maar – zoals we net zagen – om de vraag wat de karakteristieken zouden kunnen zijn van een toekomstige menswaardig leven en samenleven, staat men voor het probleem dat niet wij maar toekomstige generaties zouden moeten bepalen wat die karakteristieken zijn. Het gaat er immers niet om dat onze samenleving precies zo wordt voortgezet, maar dat toekomstige generaties in dezelfde mate als wij de *mogelijkheid* hebben hun wensen te realiseren en noden te lenigen.⁷ Die wensen en noden zijn uiteraard afhankelijk van hun voorkeuren. Die kennen wij echter niet. Wij kunnen niet beter doen dan nagaan wat *wij* van doorslaggevend belang vinden voor onze kwaliteit van (samen)leven, bepalen welke voorwaarden daarvoor vervuld moeten zijn en die voorwaarden nalaten voor volgende generaties. Het is onze bezinning op een menswaardig bestaan die duidelijk moet maken hoe wij de aarde en de samenleving aan toekomstige generaties willen overdragen.

Duurzaamheid in de oecumene

Dit brede en normatieve karakter van het duurzaamheidsvraagstuk is vooral in de internationale oecumenische beweging herkend en benadrukt, een vaak vergeten hoofdstuk in de geschiedenis van het begrip duurzaamheid. Reeds in 1974 werd tijdens een oecumenische conferentie uitvoerig stilgestaan bij het begrip duurzame samenleving.⁸ Sprekers zoals J. Randers⁹ en E.F. Schumacher zetten destijds mede de toon. Juist in deze kring werd het meest nadrukkelijk geprobeerd niet alleen de technisch-natuurwetenschappelijke contouren van een duurzame samenleving te schetsen, maar ook na te denken over het sociaal-culturele en sociaal-etische binnenwerk ervan: 'Het doel moet een robuuste, duurzame samenleving zijn, waar elk individu erop kan vertrouwen dat zijn of haar kwaliteit van leven gehandhaafd of verbeterd wordt.'¹⁰ Vervolgens worden, naast een beperking van vervuiling en grondstoffengebruik tot beneden de draagkracht van het aardse ecosysteem, als noodzakelijke karakteristieken van een duurzame samenleving genoemd: rechtvaardige verdeling van schaarse goederen en kansen, participatie in besluitvorming en voedselzekerheid. Ook andere sociaal-culturele aspecten krijgen een plaats in de randvoorwaarden voor en karakteristieken van een duurzame samenleving. Het lijkt erop dat deze brede opvatting van duurzaamheid van invloed is geweest op de seculiere discussie, al heeft het begrip in de oecumene zelf in de jaren 80 binnen het bekende concept de rechtvaardige, participatieve en duurzame samenleving een versmalling en marginalisering ondergaan.¹¹ Aan het einde van de jaren tachtig kwam in het conciliair proces voor gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping via een omweg de aandacht voor de bredere betekenis en diepere lagen van het begrip duurzaamheid weer terug. Heelheid van de schepping is onmiskenbaar meer theologisch getoonzet dan duurzaamheid, mede onder invloed van de oosters-orthodoxe kerken. Maar deze wending maakte

Duurzaamheid is in de eerste plaats een vraag van rechtvaardige verdeling tussen generaties.

het wel mogelijk maatschappelijke activiteiten en stellingnamen expliciet te verbinden met inspiratie en spiritualiteit. Na afloop van het conciliair proces kreeg dit gestalte in het concept van duurzame gemeenschappen: gemeenschappen van mensen die de gedeelde kernwaarden in woord en daad uitdragen.¹²

Beleid: indicatoren van kwaliteit van leven

Leidt een dergelijke brede en bezinnende benadering van duurzaamheid niet tot verlamming in de beleidsvorming en -uitvoering? De met het duurzaamheidsvraagstuk verbonden bezinning op een menswaardig bestaan komt waarschijnlijk nooit tot een definitief einde. Bovendien zal er waarschijnlijk zelfs tijdelijk geen consensus in worden bereikt. Daarop kan het beleid uiteraard niet wachten. Aan de andere kant kan in een democratische samenleving ook niet door beleidsinstanties zelf een diepingrijpende normatieve keuze gemaakt worden. De weg die daartussen bewandeld zou kunnen worden, kan als volgt aangeduid worden:

- door beleidsinstanties kunnen uit de publieke bezinning (veelgenoemde) dimensies/contouren van menswaardig leven en samenleven gedestilleerd worden;
- de noodzakelijke voorwaarden voor realisering of behoud daarvan kunnen worden aangegeven;
- eventuele onverenigbaarheid van verschillende dimensies en voorwaarden – wat in feite het optreden van ongewenste maatschappelijke kosten behelst – moet worden aangewezen, waarna publieke en/of politieke prioriteitstelling en afweging kan plaatsvinden;
- er kunnen indicatoren benoemd worden die de stand van zaken met betrekking tot de gekozen dimensies en voorwaarden kunnen aanduiden;
- de gewenste streefdoelen op deze indicatoren kunnen democratisch bepaald worden, dat wil zeggen door meerderheidsbesluiten in plaats van consensus;
- op basis van monitoring van de indicatoren kan een beleid geformuleerd worden dat de samenleving vooruithelpt in de richting van de gekozen streefdoelen.

Deze elementen kunnen in het democratisch proces geleidelijk aangepast worden aan het 'voortschrijdend inzicht' naar aanleiding van voortgaande bezinning. Daarmee ontstaat een proces dat misschien vergelijkbaar is met dat van het *Human Development Report*: jaarlijkse presentatie van een *Human Development Index* – waarin de mate van menselijke ontwikkeling en welvaart in een land in een cijfer wordt uitgedrukt – én geleidelijk verdere ontwikkeling van deze index. Het verschil met de huidige situatie – waarin ook al wordt gewerkt met indicatoren op tal van thema's die met het duurzaamheidsvraagstuk samenhangen – is dat de indicatoren op basis van een *breed en integraal duurzaamheidsbegrip* nadrukkelijk met elkaar worden verbonden, daarmee een *expliciet beeld van duurzame ontwikkeling* ge-

ven en direct worden gerelateerd aan een *brede maatschappelijke bezinning op (duurzame) kwaliteit van leven*.

Motivering en draagvlak

Zelfs bij de beperkte ecologische invulling die duurzaamheid tot nu toe hoofdzakelijk krijgt, is er voor een beleid gericht op een duurzamer leef- en productiewijze draagvlak. Weliswaar is het duidelijk dat (ecologische) duurzaamheid in de lijst van prioriteiten van de bevolking gezakt is, maar dit heeft niet geleid tot meer verzet tegen het duurzaamheidsbeleid, waarvan de doelen ondertussen niet zijn afgezwakt. Het lijkt erop dat de lagere prioriteit die burgers aan duurzaamheid geven eerder betekent dat zij het duurzaamheidsbeleid minder bedreigend vinden, dan dat zij gebrek aan duurzaamheid minder een probleem vinden. Ondertussen is er ook onder bedrijven – op basis van eigenbelang – een zekere steun voor een beleid dat serieus werk maakt van duurzame ontwikkeling. Tegen die achtergrond zou het wel eens een verkeerde politieke inschatting kunnen zijn dat – zo kan men wél constateren – weinig voortvarend gewerkt wordt aan de noodzakelijke aanscherping van doelen, bijvoorbeeld op het terrein van het klimaatbeleid. Bovendien zal met de hiervoor geschetste verbreding van het duurzaamheidsvraagstuk de steun voor duurzaamheidsbeleid eerder groeien dan dalen, omdat in dit beleid in dat geval een democratische afweging gemaakt wordt van alle elementen die men van belang vindt voor menswaardig leven. Nu vindt diezelfde afweging – soms impliciet – plaats in de vorm van plaatsbepaling van het duurzaamheidsbeleid in het totale beleidskader van de overheid.

De lagere prioriteit die burgers aan duurzaamheid geven, betekent dat zij het duurzaamheidsbeleid minder bedreigend vinden.

Voorwaarde voor het voorgestelde democratisch proces van het formuleren van duurzaamheidsindicatoren en een daarop gebaseerd duurzaamheidsbeleid is dat de genoemde bezinning op menswaardig samenleven plaatsvindt. Bestaat dáárvóór draagvlak? En is er voldoende draagvlak om het beleid dat uiteindelijk geformuleerd wordt uit te voeren? Zullen er met name voldoende mensen zijn die in hun eigen leven de consequenties van dit beleid willen nemen? We kunnen immers niet alles van anderen, de overheid of alleen maar technologische innovatie verwachten?

Draagvlak voor *daadwerkelijke stappen* is er mondjesmaat: terwijl de glasbak en de groene elektriciteit een groot succes zijn geworden, wil het met biologische voeding of beperking van het auto- en vliegverkeer nog maar niet echt lukken. Het draagvlak voor daadwerkelijke stappen kan echter beter worden als de teneur van het debat over duurzaamheid verandert. Juist door duurzaamheid te plaatsen in het kader van bezinning op menswaardig leven en samenleven is dat ook mogelijk. In plaats van te hameren op rampen en schuld, versobering en verantwoordelijkheid – wat hooguit de traditionele burgers (18 procent) en de postmaterialisten (10 procent) uit de onderzoeken van *Motivaction* (www.motivaction.nl) aanspreekt – zou veel meer werk gemaakt moeten worden van het zoeken en tonen van aan-

trekkelijke kanten van een duurzame kwaliteit van leven: avontuur, genieten van de natuur, het belang van netwerken van zorgzaamheid, etcetera.¹³ Dan is er ook potentieel draagvlak onder de moderne burgers (22 procent) en de postmoderne hedonisten (10 procent) in de samenleving.

Bezinning op de doorslaggevende elementen van een menswaardig leven vindt – buiten enkele kleine circuits¹⁴ – nauwelijks plaats. Toch zou daarvoor interesse gewekt kunnen worden, niet alleen onder de reeds genoemde traditionele burgers, moderne burgers, postmaterialisten en postmoderne hedonisten, maar ook wellicht onder opwaarts mobielen (13 procent, in het kader van het ontwikkelen van carrière en status), kosmopolieten (10 procent, in het kader van het zoeken naar zelfontplooiing en succes) en nieuwe conservatieven (8 procent, in het kader van behoud van het goede). Voorwaarde is wel dat voor deze bezinning nieuwe kanalen en modellen ontwikkeld worden. Naast de expliciete weg van voorlichtingsbrochures, die hooguit een deel van de traditionele burgers en de postmaterialisten nog bereiken, of de weinig indringende weg van reclamespotjes, zou men kunnen denken aan bijvoorbeeld samenwerking met tuincentra, attractie- en recreatieparken, supermarkten en uitgaansgelegenheden, via overzichtelijke arrangementen op het terrein van duurzame mobiliteit en energie, via festivals, *outdoor* evenementen of amateur kunstactiviteiten. Op verschillende plaatsen - waaronder Oikos - wordt met dergelijke nieuwe modellen en kanalen al geëxperimenteerd. Het komt er vooral op aan dat invloedrijke en beeldbepalende figuren en instanties zich met dergelijke initiatieven verbinden en deze daardoor meer momentum geven.

Besluit

Het is duidelijk dat duurzame en rechtvaardige ontwikkeling een onontkoombare opdracht aan de mensheid is, wil zij op humane wijze overleven. Uit het voorgaande kunnen we concluderen dat duurzaamheid, duurzame samenleving en duurzame ontwikkeling een 'daad-krachtige' bezinning vergen op wat wij van doorslaggevend belang achten voor menswaardig (samen)leven; niet alleen om duidelijk te krijgen wat wij willen/moeten overdragen aan toekomstige generaties, maar ook om huidige generaties voldoende te motiveren tot inzet. Laat daarbij zien dat de inzet voor een leefbare samenleving later ook de kwaliteit van leven nú groter maakt. In die zin zou gezocht moeten worden naar ontkoppeling: niet tussen welvaart, groei, *business as usual* en milieu, maar tussen 'kwaliteit van leven hier en nu' en 'solidariteit met of verantwoordelijkheid voor dáár en láter'. Meer solidariteit met toekomstige generaties en mensen met weinig hulpbronnen én verbondenheid met de natuur hoeven niet te leiden tot de veel gevreesde 'somerheid en somberheid', maar kunnen samengaan met meer kwaliteit van leven hier en nu.

Drs. C.T Hogenhuis en drs. D.L. Renkema zijn werkzaam bij Oikos (Oecumenisch Instituut kerk en ontwikkelingssamenwerking) als respectievelijk onderzoeker en onderzoekscoördinator.

Referenties

- Achterberg, Wouter, *Samenleving, natuur en duurzaamheid. Een inleiding in de milieufilosofie*, Assen.
- Conference of European Churches (1995), *The Dominant Economic Model and Sustainable Development: Are They Compatible?*, CEC, Brussel.
- Church and Society (1974), *Science and technology for human development; the ambiguous future and the christian hope*. Report 1974 World Conference in Bucharest Rumania, Anticipation no. 19.
- Conference of European Churches (1999), *Sustainable Development and the Market Economy. Integrating environment in EU economic and employment policies*, CEC, Brussel.
- Conference of European Churches (2002), *Sustainable Development and the European Union. The need to develop new strategies and new lifestyles. A report of the working group on Economy, Ecology and Social Issues*, CEC, Brussel.
- Elzinga, Chris, en Hogenhuis, Christiaan (red.), *Grond onder onze voeten. Duurzame welvaart, christelijke spiritualiteit en intimiteit met de natuur*, Kampen 2000.
- Esteva, G.(1996), Development, in Sachs, Wolfgang (ed.) (1996), 6-25.
- Hallman, David G. (2000), *Spiritual values for Earth Community*. WCC publications, Geneve.
- Hogenhuis, Christiaan (1991), *Wat beweegt ons? Over verkeer, milieu, mens en ethiek*, MCKS, Driebergen/Delft.
- Hogenhuis, Christiaan (red.) (1996), *Om kwaliteit van duurzaamheid. Een nieuwe fase in de discussie over de duurzame samenleving?* MCKS, Driebergen.
- Hogenhuis, drs. C.T. (1997), *Duurzaamheid en technologie vanuit cultureel perspectief. Analyse van het begrip duurzaamheid en positionering van het DTO programma*, DTO-werkdocument CST8, Driebergen.
- Hogenhuis, C.T. (2004), *Naar een rechtvaardig en effectief 'Post Kyoto' klimaatbeleid. Achtergronddocument t.b.v. een standpuntbepaling van Kerkinactie*, Utrecht.
- Kamminga, dr. M.R. (2001), *Onderweg naar overvloed. Naar een oecumenische visie op ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking*, Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer/Stichting Oikos, Utrecht.
- Kidd, C.V. (1992), The evolution of sustainability, *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* (1992) 1-27.
- Pezzey, J. (1989), *Definitions of Sustainability*, CEED discussion Paper 9, UK Centre for Economic and Environmental Development, Cambridge.
- Poels, V. (red.) (1998), *Het milieu als offerplaats. Over milieuproblematiek, levensbeschouwing en duurzame ontwikkeling*, Nijmegen/Best.

- Renkema, David en Hogenhuis, Christiaan (1996), *Duurzaamheid in de oecumenische beweging* in: Hogenhuis (1996).
- Sachs, Wolfgang (ed) (1996), *The Development Dictionary. A Guide to Knowledge as Power*, Johannesburg, London & New Jersey.
- WCC (1994), *Accelerated Climate Change, Sign of Peril, Test of Faith*, World Council of Churches, Unit III Justice, Peace and Creation, Geneva.
- WCC (2000), *The Earth's Atmosphere; Responsible Caring and Equitable Sharing for a Global Commons*, World Council of Churches.
- WCC (2002), *Solidarity with Victims of Climate Change. Reflections on the World Council of Churches' Response to Climate Change*, World Council of Churches.
- WI CDA (1993), *Schepping en rentmeesterschap. Een christen-democratische visie op de hoofdlijnen van het milieubeleid*, Wetenschappelijk Instituut CDA, 's Gravenhage.

Noten

- 1 Sachs 1996; Pezzey 1989.
- 2 Kidd 1992; Achterberg 1994; Hogenhuis 1997.
- 3 WI CDA 1993.
- 4 Hogenhuis 1997.
- 5 Zie hiervoor bijvoorbeeld Esteva 1996.
- 6 Zie Hogenhuis 1997 voor een verdere uitwerking.
- 7 De voormalige vice-president van de Wereldbank Serageldin sprak dan ook onlangs op de Genomics Momentum conferentie in Rotterdam van sustainability as opportunity (31 augustus 2004).
- 8 Renkema & Hogenhuis 1996.
- 9 *The Limits to Growth*, 1972.
- 10 Church and Society 1974.
- 11 Renkema & Hogenhuis 1996; Hogenhuis 1997. Duurzaamheid werd versmald tot 'natuur en milieu' en kwam naast rechtvaardigheid en participatie te staan. Met name door die versmalde betekenis ontstond een onvruchtbare tegenstelling tussen mensen die aandacht vroegen voor duurzaamheid en mensen die aandacht vroegen voor rechtvaardigheid (en participatie). Onder andere als gevolg van een groeiende invloed van kerken uit ontwikkelingslanden, richtte de aandacht zich meer en meer op kwesties als uitbuiting en uit sluiting, racisme, bevrijding uit onderdrukkende structuren en dergelijke. Duurzaamheid verdween naar de achtergrond, al is het hier en daar in kerkelijke kring zeker een rol blijven spelen; zie bijvoorbeeld het werk van Klimaatwerkgroep van de Wereldraad van Kerken (WCC 1994, 2000, 2002, Hallman 2000) en de Conference of European Churches (CEC 1995, 1999, 2002) en de activiteiten van het European Churches' Environmental Network (ECEN), de Projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken in Nederland

- en het Christelijk Ecologisch Netwerk (CEN), Oikos (Kamminga 2001), het Thijmgenootschap (Poels 1998) en het voormalige Multidisciplinair Centrum voor Kerk en Samenleving (Hogehuis 1991, 1996, 1997, 2000, 2004).
- 12 WCC 1994; Hallman 2000; Elzinga & Hogehuis 2000.
  - 13 Dit wordt verder uitgewerkt in *Leven alsof het (niet) óp kan!*, C.T. Hogehuis, te verschijnen in 2005.
  - 14 Dan kan men denken aan de ecoteams (www.global-action-plan.nl), een project als 'De aarde ademt op' van Kerkinactie (www.kerkinactie.nl) en de activiteiten van Echte welvaart (www.echtewelvaart.nl).